

В І Д Г У К

**опонента, Вітковського Юрія Петровича,
доктора економічних наук, професора
на дисертаційну роботу Лагодієнка Олега Вікторовича
на тему: «Система індикаторів якісної оцінки ESG діяльності в
менеджменті підприємств: теорія, методологія, практика», поданої на
здобуття ступеня доктора економічних наук за спеціальністю
08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами
економічної діяльності)»**

I. Актуальність теми дослідження зумовлена глобальними викликами сталого розвитку, зростаючою увагою до екологічних, соціальних та управлінських аспектів бізнесу, а також посиленням вимог до прозорості та відповідальності компаній. За сучасних умов інтеграція ESG-принципів у стратегічне управління виступає ключовим фактором підвищення конкурентоспроможності, залучення інвестицій і мінімізації ризиків.

Розвиток ефективної системи індикаторів дозволяє підприємствам не лише здійснювати моніторинг власної діяльності відповідно до стандартів ESG, а й визначати шляхи для її вдосконалення, що є важливим елементом формування стійких бізнес-моделей. Відсутність єдиних універсальних критеріїв оцінки ускладнює процес прийняття управлінських рішень, що потребує наукового обґрунтування та розробки адаптованих методичних підходів.

Отже, дослідження спрямоване на створення комплексної методології оцінки ESG діяльності підприємств, яка враховує галузеві особливості, міжнародні стандарти та кращі практики, є актуальним та дозволить підвищити ефективність корпоративного управління та сприятиме досягненню цілей сталого розвитку.

II. Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами.
Дисертаційне дослідження Лагодієнка О. В. виконано в рамках науково-дослідної роботи Наукової установи «Науково-дослідний центр сталого розвитку» за темами: «Формування концепції сталого розвитку» (номер державної реєстрації: 0123U103241) та «Проблеми розвитку бізнесу в Україні» (номер державної реєстрації: 0123U103286).

III. Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних підходів до вирішення актуальної наукової проблеми — формування оптимальної системи індикаторів для якісної оцінки ESG-діяльності підприємств в контексті комплексної оцінки ефективності інтеграції екологічних, соціальних і управлінських факторів у стратегічну діяльність. Основні положення, що виносяться на захист, є такими:

Вперше:

запропоновано концепцію перетворення облікової політики підприємств відповідно до ESG-концепції, яка базується на виділенні стратегічного компонента в обліковій системі як ключового елемента інформаційної підтримки стратегічного розвитку, що в свою чергу дозволяє ефективно задовольняти інформаційні потреби, підвищувати оперативність та достовірність даних, необхідних для формування та реалізації бізнес-стратегії;

розроблено комплексний методичний підхід до оцінювання рівня зрілості та відповідності ESG-системи на мікрорівні, який ґрунтується на експертній оцінці з використанням інтегрального показника та включає розробку шкали зрілості ESG-системи підприємства, розробки чек-листа критеріїв та їх оцінку у порівнянні з базовими та галузевими показниками за трьома категоріями: Environmental (екологічна складова), Social (соціальна відповідальність) і Governance (корпоративне управління);

обґрунтовано комплексний підхід до аналізу трансформаційного впливу цифровізації на стратегічне планування, відмінною рисою якого є

використання системного моделювання сценаріїв стратегій адаптації підприємств враховуючи мультидисциплінарні ESG-фактори, та який дозволяє підвищити ефективність процесу прийняття рішень, знизити можливі ризики та забезпечити організаційну стійкість підприємства до умов швидко змінюваного зовнішнього середовища.

Вдосконалено:

підходи до аналізу концепцій сталого розвитку, корпоративної соціальної відповідальності та ESG, що дозволило визначити ESG як інструмент для вимірювання ефективності підприємства.

інструментарій оцінки впливу ESG на стійкість розвитку підприємств шляхом інтеграції традиційних і цифрових методів (машинне навчання, великі дані, штучний інтелект).

концепцію екосистеми відповідального інвестування, яка об'єднує виробників, постачальників, кредиторів та інвесторів в єдину систему.

методичний підхід до управління ESG-ризиками через їх ідентифікацію, оцінку та мінімізацію з урахуванням галузевих і регіональних особливостей.

підхід до локалізації ESG-стратегій для підприємств АПК, який враховує сезонність, ресурсозбереження та соціально-економічні аспекти місцевих громад.

методику оптимізації ESG-портфеля, яка забезпечує збалансоване управління проєктами з урахуванням екологічних, соціальних і управлінських факторів.

модель оцінки ефективності ESG-проєктів в АПК, яка використовує диференційовані вагові коефіцієнти для об'єктивного вимірювання їхнього впливу..

Дістали подальшого розвитку:

оцінка стану впровадження ESG-концепції та мотиваційних факторів бізнесу на основі фактологічного аналізу, що охопив як великі корпорації,

так і малі та середні підприємства, з подальшою розробкою інтегрального показника відповідності ESG-критеріям на мікрорівні;

методичний підхід до формування конкурентної екосистеми підприємств, де ESG-параметри виступають основою синергетичних зв'язків між економічними суб'єктами, сприяючи довірі, оптимізації ресурсів та сталому розвитку;

обґрунтування доцільності впровадження ESG-концепції у діяльність українських підприємств на основі фактологічного аналізу світових джерел та експертного методу попарних порівнянь за п'ятьма ключовими аспектами;

підхід до реалізації ESG-стратегії через маркетингові інструменти (зелений брендинг, соціальні кампанії, еко-дизайн упаковки, агротуризм), що інтегрує принципи сталого розвитку та залучає локальних стейкхолдерів для підвищення рівня лояльності на всіх етапах ланцюга створення вартості;

використання багатокритеріального аналізу для оптимізації портфеля ESG-проектів агропромислових підприємств, що забезпечує збалансоване управління екологічними, соціальними та управлінськими компонентами.

IV. Практичне значення результатів дослідження. Практична цінність отриманих результатів підтверджується довідками, що засвідчують впровадження окремих пропозицій дисертанта в діяльність відповідних організацій: ГО «Інститут економічних та еколого-енергетичних досліджень» (довідка № 149-2 від 12.08.2024), ГО «Інститут соціально-економічних інновацій», м. Одеса (довідка № 11 від 11.07.2024), ГО «Інститут інноваційного провайдингу «Сталий розвиток», м. Миколаїв (довідка № 18/22 від 15.06.2024), ТОВ «Агрофірма імені Гагаріна» Чугуївського району Харківської області (довідка від 12.07.2024 № 15), ДП ДГ «Елітне» Інституту рослинництва імені В. Я. Юр'єва НААН Харківської області (довідка від 25.06.2024 № 26), ПП «Влад» с. Могутне, Кропивницький район, Кіровоградська область (довідка від 18.07.2024 № 25), ПОП «ВІКТОРІЯ» Баштанський район, Миколаївська область

(довідка від 15.08.2024 № 18-25), СТОВ Надія, Берестинський район Харківська області (довідка від 05.08.2024 № 05/1), ТОВ «Українська агроінвестиційна компанія» м. Харків (довідка від 22.07.2024 № 12-2).

V. Повнота викладення у відкритому друку та апробація наукових положень дисертації. Основні положення дисертації опубліковано в 39 наукових працях загальним обсягом 28,18 ум.-друк. арк., зокрема: розділ закордонної монографії, 21 стаття у вітчизняних наукових фахових виданнях категорії Б, 4 статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях, які індексуються у міжнародних наукометричних базах Scopus та Web of Science та 13 публікації у матеріалах й збірниках тез доповідей на наукових конференціях. Обсяг та кількість наукових праць дисертанта відповідають нормативним вимогам щодо публікації результатів докторської дисертації. Публікації в повному обсязі відображають зміст та основні положення, що були винесені на захист.

VI. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність. Висновки, рекомендації та наукові результати, представлені в дисертаційній роботі, мають міцну теоретичну основу та аргументовані на високому рівні. Дослідження проведено на основі значного обсягу інформації, статистичних даних і результатів власних досліджень, що дало змогу автору здійснити глибокий якісний аналіз первинних матеріалів. Ключові положення, винесені на захист дисертації, є обґрунтованими та відповідають цілям та завданням дослідження. Об'єкт та предмет дослідження відображаються в структурі дисертації та її змісті. Використання різноманітних методів наукового дослідження дозволило отримати достовірні фактичні дані, на основі яких сформульовано висновки, рекомендації та пропозиції.

VII. Оцінка мови та оформлення дисертації та автореферату. Зміст та структура дисертаційного дослідження логічні, чіткі, послідовні та систематизовані. Мова та стиль викладення результатів дослідження відповідають вимогам, що встановлені для дисертацій на здобуття

наукового ступеня доктора економічних наук. Виклад матеріалу відповідає стандартам наукового стилю та вимогам до оформлення наукової і науково-технічної документації. Автореферат відображає основні положення та висновки дисертації і не містить інформації, яка не представлена в основному тексті роботи.

VIII. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Ґрунтований аналіз рукопису докторської дисертації, опублікованих наукових праць дисертанта та перевірка тексту з використанням електронного сервісу не виявили порушень академічної доброчесності. Використані дисертантом ідеї, результати та тексти інших авторів мають відповідні посилання на джерела.

IX. Зауваження до дисертаційної роботи. Загалом, дисертаційне дослідження Лагодієнка Олега Вікторовича оцінюється позитивно як самостійне, логічно структуроване, завершене та таке, що містить наукову та практичну цінність отриманих результатів. Однак, слід зазначити деякі дискусійні моменти, які мають місце в роботі:

1. Автором обґрунтовано етапи інтеграції ESG концепції у маркетингову діяльність підприємства (розділ 1) та зазначено, що компанії повинні уникати «грінвошингу», однак не описано конкретних кроків чи механізмів, які дозволяють це зробити. Для більшої практичної цінності, доцільно навести конкретні приклади кроків, які компанія може реалізувати для підвищення прозорості своїх екологічних ініціатив.

2. В розділі 2 роботи автором запропоновано методологію оцінки відповідності підприємства ESG критеріям, яка ґрунтується на процедурі присвоєння ESG-рейтингу, однак недостатньо чітко висвітлено критерії «S» та «G». У випадку з соціальними та управлінськими аспектами, доцільно було б додати більше прикладів того, як ці показники можуть бути змінені в залежності від галузі.

3. При обґрунтуванні ESG-ризиків у прив'язці до ESG-цілей (розділ 3) недостатньо висвітленими залишились положення щодо їх

міжсекторальної взаємодії. В цьому контексті доцільно визначити як ESG-ризика можуть перетинатися між різними категоріями екології, соціальної політики та корпоративного управління.

4. Автором запропоновано підходи до адаптації маркетингових інструментів в агропромисловій сфері та сформовано маркетинговий інструментарій для реалізації ESG стратегії з урахуванням специфіки галузі (розділ 4), однак не достатньо висвітлено ефект від провадження запропонованого інструментарію. В контексті залучення локальних ініціатив та підтримки громад, варто уточнити, як це безпосередньо пов'язано з ESG стратегією та чому це важливо саме для агропромислових підприємств.

5. В п'ятому розділі дисертації автором здійснено кластеризацію підприємств за програмами втілення ESG стратегії, що є важливим етапом для визначення підходів до реалізації екологічних, соціальних та управлінських принципів на різних підприємствах. Однак, слід зазначити, що недостатньо уваги приділено детальному опису методу, який був використаний для проведення цієї кластеризації.

В цілому, зазначені вище зауваження стосуються лише окремих положень дисертаційної роботи, вони не зменшують наукового та практичного значення представленої роботи.

Загальний висновок по дисертації.

Дисертаційна робота **Лагодієнка Олега Вікторовича** на тему: **«Система індикаторів якісної оцінки ESG діяльності в менеджменті підприємств: теорія, методологія, практика»** являє собою завершену наукову працю, спрямовану на вирішення важливої наукової проблеми на створення комплексної методології оцінки ESG діяльності підприємств, Тематика, зміст дисертації та отримані результати, відповідають паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за

видами економічної діяльності). Наукові положення, висновки та рекомендації характеризуються новизною, теоретичним і практичним значенням, а також достатньо обґрунтовані. Результати дослідження достатнім чином впроваджені, апробовані та оприлюднені у відкритому друці.

Надаю позитивну оцінку дослідженню та вважаю, що дисертаційна робота на тему «Система індикаторів якісної оцінки ESG діяльності в менеджменті підприємств: теорія, методологія, практика» за змістом, рівнем теоретичної і практичної спрямованості висновків і розробок відповідає вимогам п. 9, 10, 12 діючого «Порядку присудження наукових ступенів», а її автор, **Лагодієнко Олег Вікторович**, заслуговує присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Опонент:

Вітковський Юрій Петрович,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту
Сілезької Академії (м. Катовіце, Польща)

Kierownik Katedry Zarządzania

prof. Yuri Vitkovskiy

Potwierdzeniem autentyczności podpisu Prof. Yuri Vitkovskiy

DYREKTOR BIURA REKTORA

mgr Dominika Kalita

Akademia Śląska
40-555 Katowice, ul. Rolna 43
tel. (32) 202 50 34
NIP 6342513160, REGON 278168801